

el primer projecte del nou santuari de meritxell

Com hem anat explicant en diversos escrits¹ el Consell General era conscient, a mitjans dels anys seixanta del segle passat, que el creixement demogràfic de les darreres dècades feia insuficient l'espai disponible a Meritxell per celebrar l'aplec de la diada nacional i que, fins i tot, el temple es quedava petit per acollir els actes institucionals.

En vista d'aquest neguit, l'octubre de 1966, el Consell va adquirir el terreny anomenat "Prat de l'Oratori" que s'estenia davant del Santuari entre la carretera que l'unia amb el poble a ponent, conegut com a camí del Llac; el camí que va a Prats, on hi ha l'oratori que dona nom al terreny, per llevant, i amb la Callisa i Roc Becaina, a migdia.

Un any després de la compra, el Consell encarrega a l'arquitecte **Domènec Escorsa** un projecte d'urbanització i un reglament d'ordenació de l'entorn de Meritxell² que no va tirar endavant. Pocs anys després, concretament el 1970, el mateix Consell convocarà un concurs internacional d'arquitectura per bastir un nou Santuari amb els espais adjacents necessaris.

Es van presentar dotze equips entre andorrans, catalans i perpinyanesos. Dels nacionals hi havia el director d' OCCE, el director de Construccions Catalanes (en les actes es recullen pel càrrec sense nom ni cognom) i finalment **Pere Aixàs** amb els seus companys de Forma estudi d'arquitectura (que després es diran estudi MAD amb el que guanyaran dos premis FAD) **Sergi Godia**, **Antoni Martínez**, **Antoni Palou** i els estudiants **Josep Lluís Ripol**, **Joan Puebla** i **Josep Urgell**.

Dels catalans **Àngel Serrano**, **Enric Llimona**, **Miquel Villanueva**, **Josep Brugal** i **Pere Mª Cendoya** i, finalment, dels francesos, **Zygmund Knyszewski**, **Georges Wursteisen**, **Charles Cervelló** i **Jacques Dalbera**³.

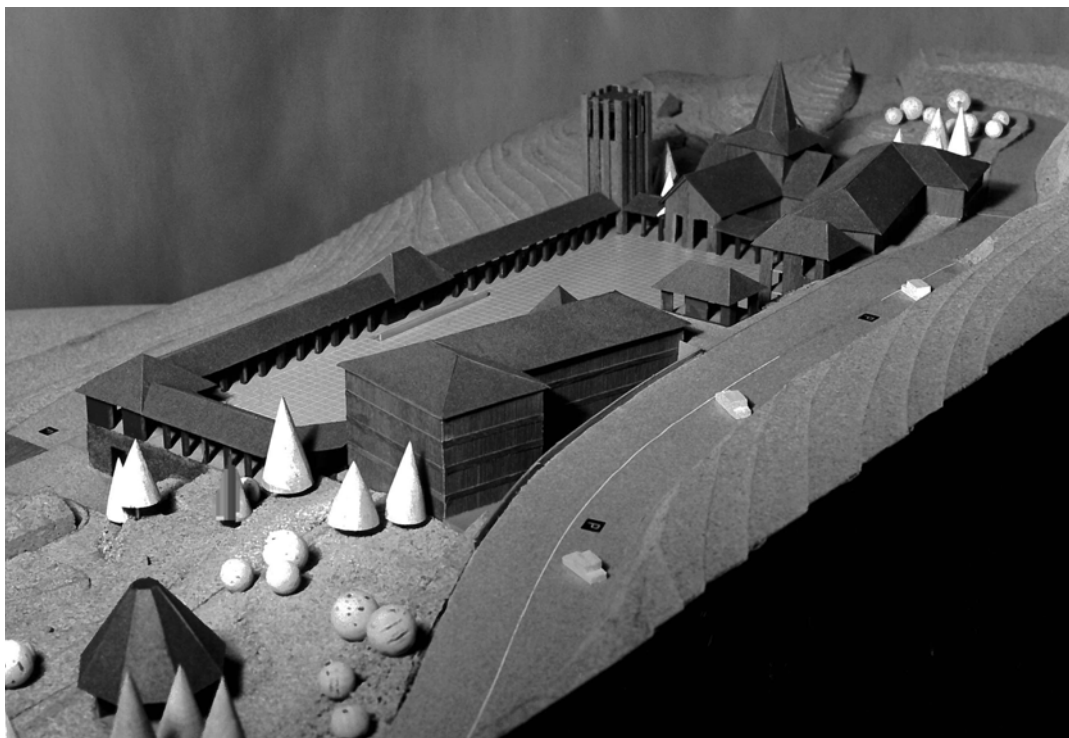
¹ E. Dilmé, *Santuari de Meritxell. Cronologia d'un projecte*, www.enricdilme.com

² D. Escorsa, Caixa: Consell General, Santuari de Meritxell, anys 1968-1975, Reglament d'urbanització Meritxell i plànols 1968-01-16, Arxiu Consell General.

³ Ibidem, Acta del jurat qualificador del concurs d'idees 1971-04-23.

el primer projecte del nou santuari de meritxell

Fotografia de la maqueta presentada per Josep Brugal al concurs de 1971. Fons de l'arxiu Brugal Arquitectes & Enginyes Scp.

El dia de Sant Jordi de 1971 es reuneix per segona vegada el jurat, primer a Meritxell i després al Consell, per decidir els guanyadors. El primer premi serà per **Charles Cervelló i Zygmund Knyszewski**; el segon pels arquitectes **Miquel Batalla Peralta, Àngel Serrano, Esteban Vidor**, amb el lletrat **Pere R. Curalps**; dos tercers per **Jean Blanc, Jacques Dauvergne i Georges Rigail** per un costat i **Pedro Mª Cendoya Martínez i Josep Ballesteros Godia** per un altre. Finalment el jurat va atorgar una menció especial a l'equip encapçalat per **Pere Aixàs i Antoni Palou**.

Un any i mig després de tenir el guanyador del concurs, la nit del 8 al 9 de setembre de 1972, un incendi arrasà el Santuari i, coincidint amb el canvi de Sindicatura, es decidirà començar de nou. El Consell encarrega, el 1973, als despatxos d'arquitectura encapçalats per **Ricard Bofill i Oriol Bohigas** conjuntament amb els arquitectes locals **Pere Aixàs i Albert Pujal** un projecte que recollia les bondats dels guanyadors del concurs precedent, com ara la idea d'unir les dues valls a través d'un recorregut sobre un pantà i, si ens creiem les queixes d'en **Josep Brugal**⁴ (segons ens ha transmès el seu net), la formació d'un claustre allargat que embolcallava l'espai de l'aplec.

⁴ E. Dilmé, *Josep Brugal a Andorra*, www.enricdilme.com

el primer projecte del nou santuari de meritxell

Tot seguit, el 1974, el Consell adjudicarà el projecte executiu al **Taller d'Arquitectura Ricard Bofill**, després de la renúncia dels altres tres arquitectes.

Perspectiva de la proposta paisatgística per Meritxell de l'equip arquitectes inicials cedida amablement per Pere Aixàs.

En tot cas, en un primer moment sota el sotrac de la pèrdua de tan emblemàtic monument, i abans del projecte de **Bofill, Bohigas, Aixàs i Pujal**, el Consell va demanar parer als dos únics arquitectes andorrans que hi havia al país en aquell moment, és a dir, a **Pere Aixàs Espar** i a l'**Albert Pujal Trullà**. Aquests, en tot just un any, al 1972, presentaran un projecte pel Santuari i el seu entorn que recollia alguna de les idees d'en **Escorsa** i també de l'equip Forma estudi d'arquitectura sota el qual **Aixàs** s'havia presentat al concurs de 1970.

Certament, en aquest impàs, hi va haver tres propostes més que es van lliurar, per iniciativa pròpia. Eren les de l'arquitecte **José Vigil** amb la col·laboració, com dirà en la seva memòria, d'un grup d'andorrans encapçalats per **Maria Reig Moles** (un dossier amb edició de luxe amb enquadernació en cuir que devia voler impactar als Consellers). Una altra va ser la de l'aparellador **Joan Ignaci Raduan i Paniagua** i, finalment, la de **Gorgues decorador**, que

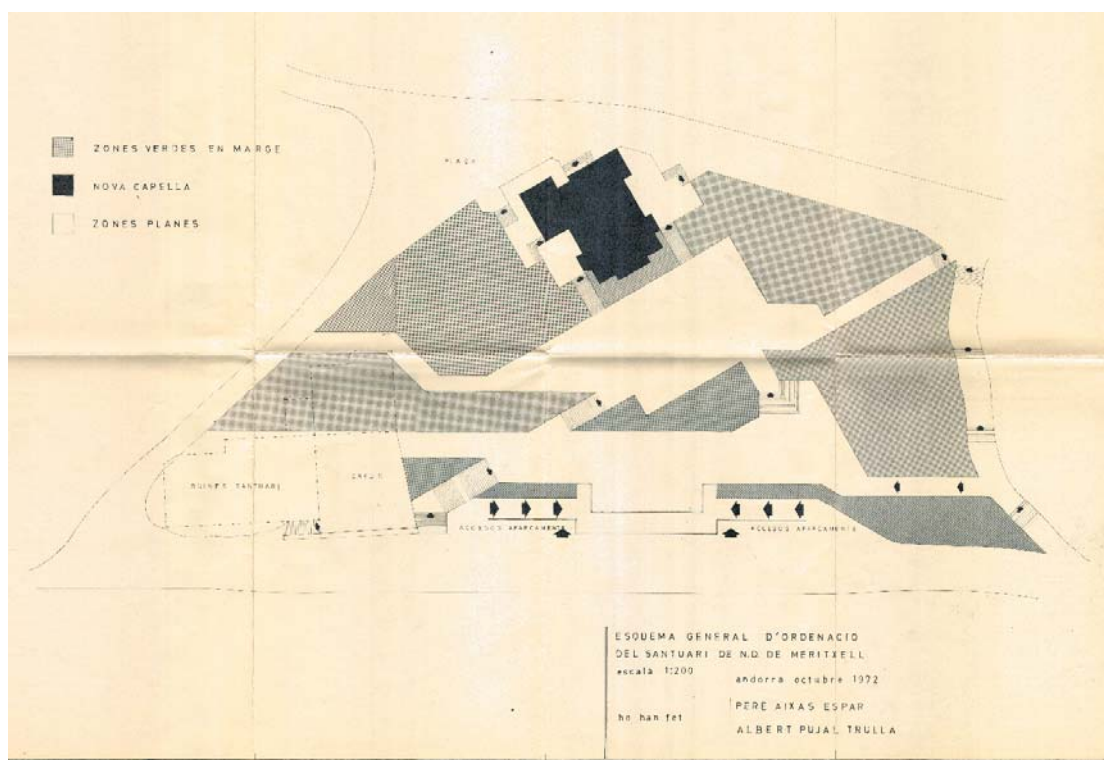
el primer projecte del nou santuari de meritxell

presentarà, com a propi, el projecte que ja havia elaborat, però no presentat al concurs, **Armand Mas Tulla** el 1970.

Ara bé, els únics que tenien l'encàrrec oficial del Consell, aquell 1972, concretament a partir del Consell Ordinari de Sant Tomàs del 21 de desembre, eren **Aixàs i Pujal** i, per tant, podem dir que va ser el primer projecte de Santuari després del desgraciat incendi.

LA PROPOSTA DE PERE AIXÀS I ALBERT PUJAL

La idea dels arquitectes andorrans partia de bastir tres terrasses en el Prat de l'Oratori amb el mínim impacte visual i, per tant, amb la màxima adaptació paisatgística. Per això, no empren murs de contenció sinó talussos vegetals (marges es diu en el plànol) entre els diferents nivells. Per transitar d'un replà a un altre es fan servir rampes i escales que tallen les cotes topogràfiques en diagonal per tal assolir el mínim pendent dotant, de pas, de dinamisme a la proposta. La proposta s'integra al lloc al connectar, a diferents punts, amb els camins que circumval·la el Prat de l'Oratori.

P. Aixàs i A. Pujal, Caixa: Consell General, Santuari de Meritxell, anys 1968-1975, Arxiu Consell General.

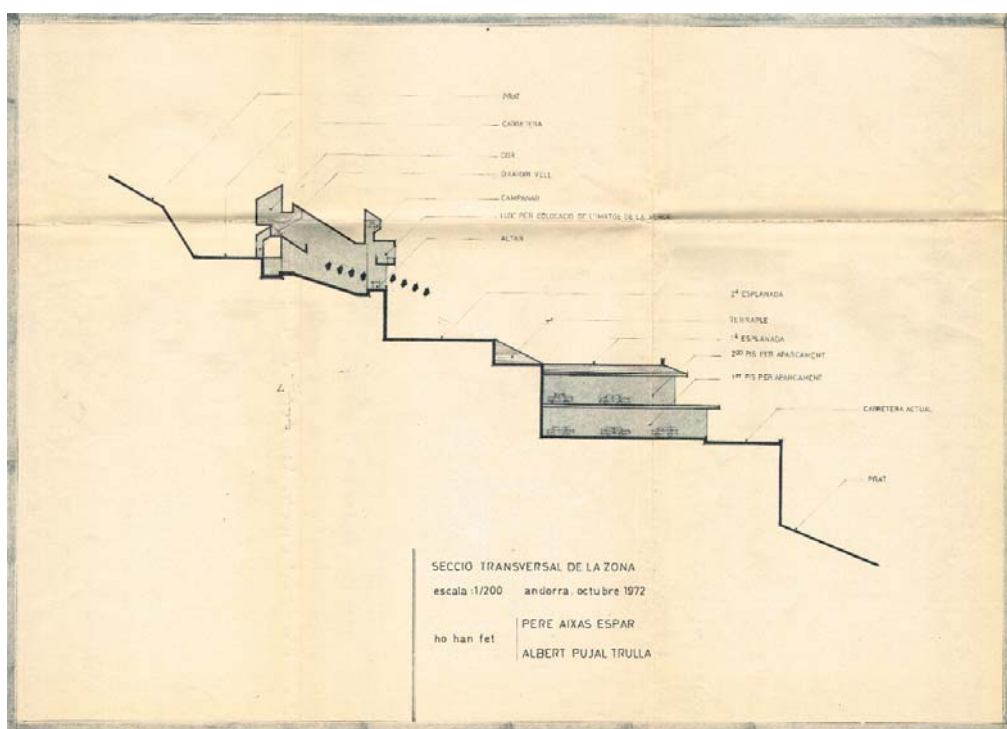

el primer projecte del nou santuari de meritxell

Aixàs i Pujal, igual que en la proposta d'**Escorsa**, situen un aparcament a tocar de la carretera que va al Santuari però, aquest cop, per sobre del vial. Es tracta d'un volum esglaonat de dues plantes i amb voladissos frontals per tal de disminuir l'impacte visual a través de la fragmentació de l'alçat i de les ombres projectades. El conjunt es remata amb una coberta plana per assolir una esplanada a la mateixa cota que el Santuari. Tot i això, un parterre tanca una placeta quadrangular, presidida per la creu exempta que hi havia davant del temple abans de l'incendi, de tal forma que l'antic conjunt quedava visualment resguardat de la resta del nou replà.

Tal i com es pot veure en el plànol general d'implantació de més amunt el nou Santuari no seria molt més gran que l'antic. En tot cas, a diferència d'aquest, en la secció es grafia un ample cor que augmentaria la seva capacitat.

Els arquitectes situen el nou temple just a tocar de l'oratori, encara existent, del camí de Parts. De fet, l'incorporen a la part posterior de l'edifici en una mena de fornícula oberta al caminant davant una plaça de nova generació que fàcilment podria destinar-se a misses a l'aire lliure. L'orientació de la nova església seguia els canons medievals d'alinear, sempre que la topografia ho permetés, l'eix principal a la direcció est-oest.

P. Aixàs i A. Pujal, Caixa: Consell General, Santuari de Meritxell, anys 1968-1975, Arxiu Consell General.

el primer projecte del nou santuari de meritxell

Al dors del plànol *Secció transversal de la zona*, que acabem de reproduir, hi ha una sèrie de croquis que expliquen la idea base del nou Santuari. Sembla que tenien clara la intenció de partir d'una nau de planta rectangular amb dos punts d'atenció a cada extrem de l'eix longitudinal (com es pot veure en l'esquema inferior).

Tot i que hi ha un croquis que sembla explorar una planta en ventall (situat en l'angle superior dreta del plànol), es desenvolupa la primera idea en el croquis central.

En aquesta la façana posterior absorbeix l'oratori del camí de Prats a través d'un moviment ondulat (convex-còncav-convex) que recorda alçats barrocs com el de l'església de San Carlo alle Quattro Fontane (1646) de **Francesco Borromini** a Roma. Hauria estat interessant veure com es resol·lia la inserció d'aquesta façana en un edifici tan cúbic.

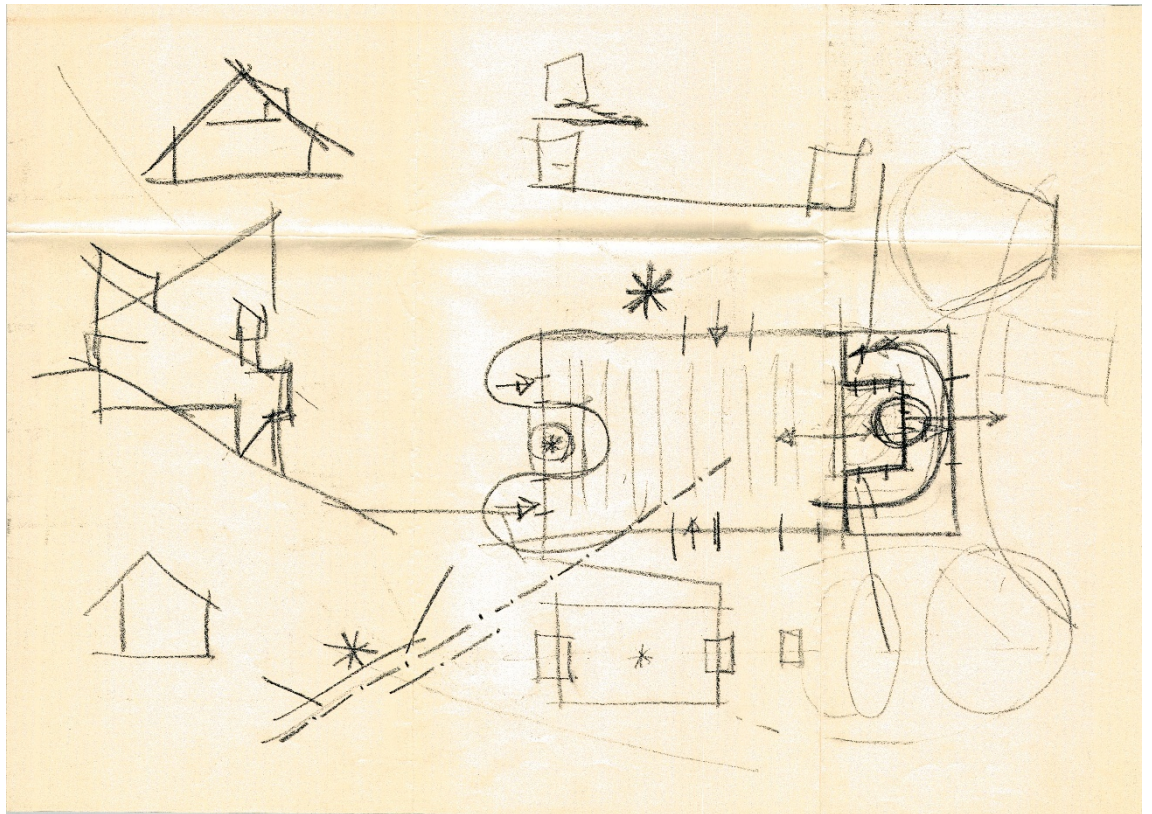
Pel que indica la planta es pretenia entrar tant pels dos costats de l'oratori posterior, com pel centre de les façanes laterals de la nau. L'absis, a llevant, faria de contrapunt a l'oratori, a ponent, i miraria tant cap aquest com cap a la vall (com indiquen les fletxes grafiades). A sobre de l'absis se situaria la marededeu de Meritxell en un cambril obert a la vall.

Es pot veure un intent d'absis circular que finalment es va descartar. Si observem la secció, situat just a sobre la planta, es veu com hi ha aquests dos elements contraposats a cada extrem, oratori i altar, i a sobre del primer el cor.

En els croquis que ocupen la banda esquerra de la làmina podem apreciar com, partint de l'esquema de casa tradicional a dues aigües s'arriba a una descomposició en dos vessants creuades. Una seguint el pendent del terreny que, a més, configura la platea interior, i l'altre en direcció contrària.

el primer projecte del nou santuari de meritxell

P. Aixàs i A. Pujal, Caixa: Consell General, Santuari de Meritxell, anys 1968-1975, Arxiu Consell General.

En la perspectiva de l'edifici podem veure com, finalment, a la planta rectangular se li afegiran uns annexos, de menor alçada, a banda i banda. També s'observa com hi ha un eix vertical de simetria sobre la façana de llevant que alinea un seguit de volums que semblen volar en l'aire.

S'evidencia exteriorment el tram d'escala que puja i el que baixa del cambril de la verge. Solució que recorda l'emprada per **Alvar Aalto** en la residència Baker House de la universitat MIT (1949) però, en aquest cas, portada a l'extrem. De fet, sembla que les escales, com si fossin dos braços, aixequessin el cambril de la verge en el buit i que, aquesta, pogués ser vista des de l'exterior a través de la rosassa que es projecta a la seva esquena.

Sobre el conjunt, també com volant, se situaria el campanar. L'absis acabaria per completar la base de l'eix comentat amb una forma que recorda una creu plantada sobre el pendent del terreny.

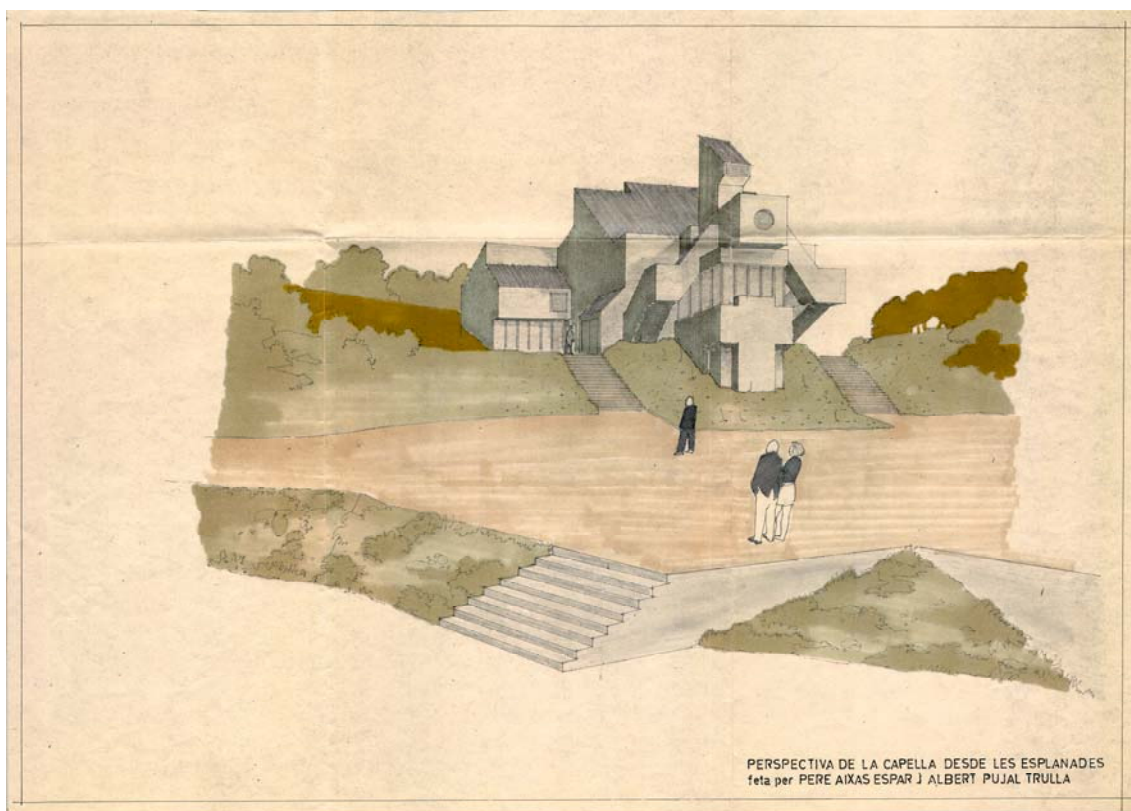

el primer projecte del nou santuari de meritxell

Pel que podem intuir de la documentació, l'espai interior jugaria amb les entrades de llum i les vistes sobre la vall, de forma especial, la banda de llevant, allà on se situaria l'altar i el cambril de la verge.

Un joc de llums que recorda el projecte per l'església de l'Assumpció de Nostra Senyora que **Miquel Fisac**⁵ va pensar per Escaldes-Engordany, i que serà el model de tots les que bastirà després. No serà fins anys després que **Josep Danès**⁶ aixecarà la parroquial escaldenca en el mateix solar i sota l'advocació de Sant Pere Màrtir.

De tots aquests dibuixos no es pot deduir com seria l'acabat del temple. Aquest color gris de la perspectiva només pot indicar que es tractava d'un estudi volumètric sense definir encara ni materials ni textures.

P. Aixàs i A. Pujal, Caixa: Consell General, Santuari de Meritxell, anys 1968-1975, Arxiu Consell General.

Vilanova i la Geltrú, 3 de juliol del 2026

⁵ E. Dilmé, Miquel Fisac a Andorra, www.enricdilme@enricdilme.com

⁶ E. Dilmé, Josep Danés a Andorra, www.enricdilme@enricdilme.com